Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

РСФСР КОМПАРТИЯТЫН ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 154 (7071). | 1990 сыл. Ахсынньы 25 күнэ, ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 3 харчы

Дьон олорор сиринэн иитэр үлэ

ДЕПУТАТТАРГА ТИРЭҔИРИЭХПИТ

Дьону кытта үлэ араас формаларын көрдөөһүн күүскэ барар. Онуоха олохтоох түбэспит уустук балаһыанньата да күһэйэр. Урут этиллибиттэри хатылыы барбакка, бэйэ-бэйэҕэ кыһамньылаах, истиҥ сыһыан дефицитэ үөскээбитэ, буруйу оҥоруу элбээн, ыарахан кинигэ, дьон общественнай активноһа туттан хаалан, олоруутун культуратын намыһааҕа, о. д. а. бэрҥ-кутэ суох костюмнар бириниикэлэринэн нэһилиэнньэ бары араҥатын кытта дьаһайыылаах, таһаарыылаах сибээс суппута буолар дии саныыбыт. Маныаха урут даҕаны, билигин даҕаны дьон бэйэ-бэйэлэригэр сабыдыалларыгар күүстээх буоллаҕына, туругу эрэ ситиһиэххэ сөп. Аҕардас үлэ коллективтарыгар үлэни тэрийэн оҥу ситэйэр кыаллыбат. Үгэс курдук, ычат даҕаны, улахан да киһи ... үлэтин кэминэр оҥорбот эрэ. Киһи онно бэртээхэй производственник, үтүө табаарыс. Оттон хайа күн киһилэртэн араҕыста да, киһи үөйбэтэҕин-ахтыбатаҕын оҥоруон сөп. Ол общественность хараҕын дьолыттан таҕыс, көҥүл барыы түмүгэ диэххэ сөп. Дьэ ол иһин биһиэхэ өссө сүүрбэттэн тахса сыллааҕыта үөдүйбүт дьон олорор сиринэн үлэни сөргүтэр сөп.

Аасыт сылларга тыа сирдэригэр бу үлэ куһаҕана суох ыытыллар этэ. Дьоннор агитпуннарынан түмсэн биир коллектив буолаллара. Бары үөрүүлэрин-кыһалҕаларын тэҥҥэ үллэстэллэрэ. Олохторун интэриэһинэй оҥорорго, ол иһигэр күүстэрин түмэн үлэлииллэрэ. Ол эрээри кэлин сылларга бу форматын салҕа быһыытыйыы кэстүбүтэ. Ол биллиги саҕаабыттар. Итиниэхэ официальнай идеология табыгаһа суох өттө киирэттэн буолбута. Агитпуннар киин штабтара лекция ааҕар, бэсиэдэ оҥорор сирдэ кубулуйбуттара. Сыыҕан сыл биир көрүҥнээх үлэҕэ куоталаһыы кэҥи да интэриэһиргэтэн буолбута. Туох барыта нэмнээҕэ кэрдиистэҕэ, эргэрбит саҥаны солбуйлан киирэхтээҕэ — олох кэрдөҕүлэ. Бу бэртээхэй форманы дьүдьэппит итинэхэ.

Онон киниэхэ саҥалыы тыыны киллэрэр сорук турар. Сельскай Советтар председателлэрэ, депутаттар сүбэлэһэн баран, агитпуннарынан араахсыыны быһа бардылар уокуруктарынан солбуйар ордук буолуо дуу диэн саныыбыт. Хас да уокурук холбоһон биир депутатскай бөлөх буолуохтаах. Олор түмсүүлэрэ холбоһук диэн ааттаныаҕа. Холбоһук начальнигынан хас нэһилиэк ахсын Совет председателин солбуйааччы үлэлиирэ табыгастаах. Холбоһук нэһилиэккэ баар бары общественнай тэрилтэлэри түмэн үлэлиэхтээх.

Депутатскай бөлөхтөрүн үлэлээһинин туох ордуктаах буолуоҕай? Бастакытынан, быыбардааччылар уонна депутаттар икки ардыларыгар сыһыан күүһүрүөҕэ. Депутат үлэһит киһи туруорсуутун, кыһалҕатын былаас органнарыгар тиэрдээччи буоларын быһыытынан, киһи дьон олоҕор тэҥнэн элбэхтэ кииэтиик оросһор да сөчтөөнөн билиитэ-көрүүтэ кэҥиэхтээх. Дьон чопчу кыһалҕатыгар чугас буолуохтаах. Иккиһинэн, нэһилиэнньэ өртөтүгэр ыытыллар бары үлэлэрэ сүрүннээһин, салайыы судургутуйуохтаах, ордук араас өрүттээх, хатыласпат буолуоҕа. Тиһэҕэр, быыбардыыр уокуруктарынан үлэ киллэри ыытыа кэлим программатын тэлөрүөҕэ, ол эбэтэр агитпуннарынан үлэ дьиҥнээх ыаллар, доҕор, табаарыс икки ардыларыгар сыһыаны өрө тутан сайдыахтаах эбит буоллаҕына, депутатскай бөлөхтөр үлэлэрэ ситимник эмэ киллэрэн туран, политическай, массовай үлэни эмиэ тэнитиэхтэрэ. Агитпуннарынан үлэҕэ официальнай идеология, эппитим курдук, элементэрэ салгыы ылааххыык, биир халыыпка кутуллан киллэриллибиттэрэ дьону тайҕыннарата. Ол киһи хаачыыхтардааҕыттан да эбэтэ буолуо. Билигин ити үлэ дьон олорор сиригэр көһүөҕэ. Ол эбэтэр агитатордар, политинформатордар дьиэлэринэн депутатскай киһилэринэн көрүйэн үлэлиэхтэрэ. Хаһаайыстыбалар салайааччылара, культура үлэһиттэрэ эмиэ быһаччы ситиһиэ тийиэхтэрэ. Билэн турар, ити дьаалатыынан үһүнгарыллыбакка, үчүгэйдик былааннаныахтаах. Онуоха хас биирдии бөлөх бэйэтэ уратылаахтык толкуйдууругар кыһамньытын уурдуохтаах.

Бу үлэ нэһилиэнньэ бары араҥатын хабыахтаах. Улахан болҕомто ычаттарга, оҕолорго уурулуохтаах. Киһилэргэ интэриэстэринэн түмсүүлэр, кулууптар, атын да холбоһуктар баар буолууларыгар депутатскай бөлөхтөр үлэлэһиэхтээхтэр. Оҕолору саастарынан көрөн түмүү, киһилэргэ эрэ күүрдэр, үчүгэйгэ иитэр дьаһаллары булан толкуйдааһын, муударайдык салайыы — эмиэ бу бөлөхтөр соруктара. Болтоҥоҕо араас сааттаахтар этэрээттэрэ балачча үчүгэйдик үлэлииллэр тутуунан этэллэр. Итини билсиэххэ, чахчы кэдьүүстээх буоллаҕына туһаныахха. Хатылыга хас да сыллааҕыта «Эдэр кэргэттэр кулууптара» куһаҕана суох үлэлээбитэ. Мугудайга быйыл «Ветераннар кулууптара» тэрилиннэ. Бары нэһилиэктэргэ кэриэтэ дьиэ хаһаайкаларыгар олус наадалаах куруһуоктар үлэлииллэр. Быһата, көрдүү сатаатахха, оройуоммут да иһигэр киһи туһаныаҕа элбэх. Депутатскай бөлөхтөр саҥаны киллэриилэринэн политическай үлэни ньымсатык тэрийиилэрэ буолуоҕа. Дьон билигин политикаҕа кыһаллан, кинилэр тардыллан эрэр. Ону таба туһаныахха, киһилэр наадыйыыларын толорорго саҥа көдьүүстээх формалары булуохха.

Депутатскай бөлөхтөр сүрүн сыалларынан-соруктарынан дьон өйүн, санаатын уопсай дьыалаҕа түмүү, общественнай-политическай активноһын үрдэтии, киһилэр бары дьоҕурдарын, талааннарын кинилэр арыйыы, хас биирдии киһи кыһалҕатыгар кэмэлоһуу, бэйэ-бэйэҕэ иһирэхтик, истиҥ сыһыаны олохтооһуну ситиһии буолуохтаах. Ситиһэн хабысхалааннар, ону ситиһэр туһугар сир-сир ахсын үлэ араас көрүҥнэрэ туһаныллыахтарына, ханнык эрэ хамсааһын оҥоһуллуон сөп.

Г. ПОПОВ,
райсовет тэрийэр-инструкторскай отделын сэбиэдиссэйэ.

ЫАННЬЫК ФЕРМАЛАРЫГАР

(Ахсынньы 18 күнүнээҕи туругунан)

Бастакы колонкаҕа—күннээҕи валовой ыам, иккискэ—государствоҕа туттарыллар үүт күннээҕи былаана, үһүскэ—ол туолуута (центнеринэн), төрдүскэ—ынах ахсыттан тэбо үүт ыамнытта (килограмынан), бэһискэ—үүт табаарынаһа (бырыһыанынан).

Карл Маркс	10,6	12,7	11,9	2,6	97,1
Субуруускай	18,4	17,2	21,5	3,4	96,7
Хатылы	8,5	8,3	10,5	3,7	100
Болтоҥо	9,9	8,9	11	3,1	93,2
Эрилик Эристиин	24,7	22,5	28,5	3,6	100
Хоптоҕо	8,4	6,1	9,5	3,2	100
Хадаар	4,3	5	5,3	1,8	100
Хайахсыт	6,4	5,3	7,3	2,8	100
Чакыр	5,6	6,1	6,7	2,5	100
«Чурапчы»	13,7	30,3	7	1,4	100
Сылаҥ	6,5	10,5	7,5	1,9	100
Кэлэҥки	2,3	8,7	2,4	0,7	100
Арылаах	3,5	7,8	4,2	1,6	100
Туойэ	1,4	3,3	1,4	4,3	100
«Мындаҕаайы»	20,3	24	21,2	3,1	97
Болугур	12,6	13,5	13,3	4,2	96
Соловьев	7,1	6	7,4	2,4	100
Хахыйах	0,6	1,9	0,5	1,1	83,3
«Мугудай»	7,9	12,4	9,6	2,8	100
Маралайы	2,9	6,7	3,5	2,1	100
Төлөй	5	5,7	6,1	3,3	100
«Бахсы»	6	17	7,6	1,1	100
Чыаппара	2,9	7	3,8	0,8	100
Толоон	3,1	10	3,8	1,5	100
Оройуон үрдүнэн	**101,6**	**137,4**	**115,8**	**2,3**	**98,5**
1989 с.	**137,5**	**117,7**	**159,5**	**3,6**	**97,4**

Ахсынньы 11 күнүнээҕэр тэҥнээтэххэ валовой ыам 12,7 центнеринэн, үүтү государствоҕа туттарыы 17,9 центнеринэн, биир ынахтан ыамыы 0,2 килограмынан таҕыстааҕы түстэ. Ыанньык 224-кэн аҕыйаата. Үүт сыата 0,163 бырыһыанынан намтаата.

Барыта 5 кормоцех үлэлиир. Кинилэр 1542 тонна эбии аһылыгы астаатылар. 24 кормокухня 4542 тонна көөнньөрбөһү оҥордо. Майаҕа Болтоҥоттон уонна Чыаппараттан туох да иһитиннэрии киирбэт. Эрилик Эристиин аатынан совхозка биир да кормоцех, кормокухня үлэлээбэт. Дробилкаҕа туорах бурдугу быстарыыны саҥа кэпсэтэ сылдьар. Үүт ыамын үрдэтэр туһуттан күннэ үстэ ыаһыы, кормоцехтары, кормокухнялары үлэлэтэри тэрийиэхтээхпит.

Итии аһылыгынан үлэһиттэри хааччыйыы 20 сиргэ тэрилиннэ.

Р. СОФРОНОВА,
ОАПХ диспетчерэ.

ССРС народнай депутаттарын съеһигэр

МОСКВА. (ССТА). «Дойду балаһыанньатын уонна үөскээбит социальнай-экономическай итиэннэ политическай кризис быһыытын-майгытын туоратар дьаһаллар тустарынан» уураахы депутаттар бээтинсэтээҕи киэһээҥҥи мунньахха эрэ төрдүттэн ылыннылар.

Ити кэнниттэн ССРС народнай депутаттарын төрдүс съеһа күннээҕи бэбиэскэ ССРС Конституциятыгар уларытыылары киллэриини кытта сибээстээх уочараттаах боппуруоһун дьүүллэһиигэ киирдэ.

Былаас систематын уонна дойдуну салайыыны уларыта тутарга киһи кэдьүүскэ молуйуонуҥи дьоннор олохторун үйэтуунан итиэннэ куус-хас буолууларынан, киһилэр инники сыаллары чөлүгэр түһэриинэн кэмэйдэниэх тустаах. ССРС Конституциятыгар уларытыылар уонна эбиилэр тустарынан Сокуон быраайматынан көрүллүбүт былаас структураларын уларытан тэрийии кэлимсэ дьаһаллара чопчу онуоха туһаайыллаллар. Ону депутаттарга ССРС Верховнай Советын Председателэ **А. И. Лукьянов** билиһиннэрдэ.

Проблемалар ордук бөдөҥ блоктара, диэтэ киһи, государственнай салалта систематын төрдүттэн реформалааһыныгар сибээстээх. Конституцияҕа ССРС Президенэ дойдуга государственнай салалта органнарын систематын бүтүннүү баһылыырын туһунан быһаарыыны киллэрэргэ этиллэр. Вице-президент дуоһунаһа олохтооһуна бэлиэтэнэр.

Федерация Совета сүбэлэһэр органтан союз дьоһун суолталаах боппуруостарыгар быһаарыылары ылынар органга кубулуйуллар. Кини састаабыгар союзнай республикалар үрдүкү государственнай дуоһунастаах дьонноро киирэр буолуохтара. Онуоха Президентскэй Совет суох оҥоһуллар.

Союзнай правительство статуһун быһаарар ыстатыйаҕа эмиэ төрдүттэн уларытыылары киллэрэргэ этиллэр. Министрдэр Советтарын оннугар Президеҥҥэ быһаччы бас бэринэр ССРС Министрдэрин кабинетын тэрийии былааннанар. Премьер-министр государство баһылыгын киллэриитинэн ССРС Верховнай Советыгар бигэргэнэр. Президентскэй былаас механизмыгар ССРС Президенин аннынан Куттал суох буолуутун советын тэрийии көрүллэр. Кини сорудаҕынан дойду оборонатын уобалаһыгар Бүтүн Союзтааҕы политиканы олоххо киллэрии буолуоҕа.

ССРС Хонтуруоллуур палататын тэрийэргэ этиллэр, ол союз парламенынан талыллыаҕа уонна салалтатыгар үлэлиэҕэ. Итини кытта тэҥҥэ народнай хонтуруол союзнай комитетын суох оҥоруу былааннанар. Буруйу оҥорууну утары охсуһууга сүрүннүүр комитеты тэрийэллэр.

Итиннэ салгыы күө ыытыллыбыт дакылааты дьүүллэһиигэ киллэриллибит Сокуон быраайыгар депутаттар элбэх бочуумнаах бэлиэтээһиннэри уонна көннөрүүлэри киллэрдилэр. Бу боппуруоска быһаарыыны ылыныы кэлэр нэдиэлэҕэ бэлиэтэннэ, оттон съезд үлэтин бастакы нэдиэлэтэ күннээҕи бэбиэскэ өссө биир пуун — норуот бүттүүнүн куоластааһынын (ССРС референдумун) ыытыы бэрээдэгин туһунан Сокуон быраайыгын — көрүүнэн түмүктэннэ.

Ити докумуону киллэрэргэ законодательствоҕа комитет председателэ **Ю. Х. Калмыков** политическай реформаны салгыы сайыннарыы билигин дойдубутугар бэйэни салайыныы уонна норуот былааһын бары формаларын туһаныы наадалааҕын көрөр диэн кэпсээтэ, чуолаан, референдум курдук форманы. Ону ыытыы союз дьаһайыытыгар бэриллибит боппуруостарга көрүллэр. Дьоһуннаах боппуруостарга граждааннар санааларын чуолкайдыыр консультативнай референдум ыытыллыан эмиэ сөп. Кылгас дьүүллэһии кэнниттэн депутаттар сокуону быраайыгын төрдүттэн ылынныллар.

Съезд үлэтин салгыыр.

РСФСР Верховнай Советын сессиятыгар

МОСКВА. (ССТА). Тохтобул кэнниттэн РСФСР Верховнай Советын иккис сессията үлэтин сөргүттэ. Ахсынньы 21 уонна 22 күннэригэр Республика Советын уонна Национальностар Советтарын холбоһуктаах мунньаҕа буолла.

Аасыт бэтиэнэҕэ сессия күннээҕи бэбиэскэтин киин боппуруоһунан тыа сирин социальнай сайдыытын туһунан РСФСР Сокуонун быраайматын иккис ааҕыллыытыгар дьүүллэһии буолла. Бу докумуон агропромышленнай комплексы государство убуһан өйөөһүнүн систематын олохтооһуну көрөр, ол иһин сыл ахсын, 1991 сылтан саҕалаан, республика национальнай дохуотун 15 бырыһыанын итэҕэһэ суоҕа бэриллэр буолуоҕа. Тыа сиригэр сыаллаах программалары үбүлээһини эмиэ буолбатаҕа, онуоха РСФСР бюджетыттан республиканскай фонд олохтонуоҕа.

Россия парламенынан ылыллыбыт Сокуон кини бэчээккэ тахсыаҕыттан күүһүгэр киирэр.

Россия парламена 1991 сылга РСФСР оройуоннарын, куораттарын, куораттардааҕы оройуоннарын, бөһүөлэктэрин, тыа сиринээҕи нэһилиэннэлээх пууннарын уонна атын административнай-территориальнай единицаларын бюджеттарын үөскэтии принциптарын туһунан Сокуону ылынна. Бу докумуон финансовай төрүт туруктаах буолуутун хааччыйар, олохтоох бюджеттары үөскэтиини бэрээдэктиир аналлаах. Маннык онно олохтоох былаастар дохуот источниктарын быһаарарга ордук көҥүл буолуохтара, ону тэҥэ кинилэргэ оросхуоттуур үлэлэригэр көҥүл бэриллиннэ.

РСФСР народнай депутаттарын уочарата суох съеһин сорудаҕынан Верховнай Совет аһыы-уолга чрезвычайнай комиссия састаабын бигэргэттэ.

МЭЛДЬИ ДЬОНУ КЫТТА БУОЛУОХХА

РКП райкомун үһүс пленумуттан бэлиэтээһиннэр

Партия райкомун ахсынньы 20 күнүгэр буолбут үһүс пленумугар олох билиҥҥи уустук усулуобуйатыгар партийнай сабыдыалы хайдах күүһүрдэбит, дьону кытта үлэни-хамнаһы ханнык ньымаларынан сэргэхситэбит диэн, онтон да атын боппуруоһу тула балачча киэҥ кэпсэтии таҕыста. Күннээҕи бэбиэскэ бэрээдэгинэн бастаан билиҥҥи усулуобуйаҕа партийнай тэрилтэлэр, идеологическай үлэни тэрийэн ыытыыга тугу оҥорбуттарын туһунан «Мындаҕаайы» совхоз парткомун секретара **Т. М. Лыткин** уонна «Агротехснаб» предприятие МСПТ-тын секретара **М. И. Белых** отчуоттаатылар. Пленум ити кэнниттэн салгыы өссө биир боппуруоһу — РКП райкомун 1991—1992 сылларга ыытыахтаах үлэтин программатын бырайыагын — иһиттэ. Ол быһыытынан кэпсэтии бу икки тэрилтэ үлэтин холобурунан күөдьүйэн улам кэҥээтэ. Барыта 14 киһи тыл этэ.

Дьон өйүн-санаатын иһин охсуһуу уота-күөһэ улам мөлтөөн иһэр, партия тэрүттүнэн, киһи саамай маассабай звенотунан буолар маҥнайгы сүһүөх тэрилтэлэр салгыы хайдах үлэлииллэрин чуолкайдык быһаарбакка муннан-тэнэн олороллоро билигин кистэл буолбатах. Маны иһин барыта истэ-билэ сылдьар. Бу икки секретарь отчуоттарын уонна олорго этиллибит саналары тэҥнии тутан көрдөххө, дьыала турута «Мындаҕаайы» совхозка ордук мөлтөх. Совхоз 7 киһиттэн састааптаах парткома быйыл ыыппыт үлэтиттэн үчүгэй холобур оҥостуохха сыһыыннаах суох да диэххэ сөп. Үөһэттэн ыйытыы, ирдэбил мөлтөөбүтүгэр тэптэрэн бу эдэр секретардаах салайар орган бэйэтин сыахтааҕы тэрилтэлэригэр, биирдиилээн коммунистарыгар дьиҥнээх сабыдыалы сүтэрэр куттала үөскээтэ. Сороҕор мэнник муннуу-тэнии дойду үрдүнэн баарын кэннэ итиник буолуохтааҕын курдук саныыллар этэн баран, тоһо да салгыы үлэлээн-хамсаан барбатахтарын иһин коммунист авторитетын оннунан хаалларар дьулуһар партийнай тэрилтэлэр оройуоҥҥа аҕыйаҕа суохтар. Коммунистическай идеаллар иһин салгыы охсуһуохтук, партиябыт ити ытык дьыалатын сиргэ-буорга тэпсимиэхтик диэн этии, ыҥырыы ол да иһин күүһэ-уоҕа сүтэ илик быһыылаах. Атын өртүттэн көрдөххө, биһиги, дьиҥэр, дойду киһи уобаластарыгар, республикабыт сорох оройуоннарыгар даҕаны үөскээбит быһыыны-майгыны эппитиэн-хаамматынан билбэккэ олоробут. Оттон ол-санаа итиник буккуллуута биһигини быһа ваһыа диэн этэр күүмэҕэй. Уу долгуйбатынан чуумпутук олорон мөлтүү-ахсыы быһыытыйбыт райком даҕаны, биирдиилээн партийнай тэрилтэлэр даҕаны маннык балаһыанньаҕа бэйэлэрин позицияларын көмүскүөхтэрэ дуо? Партия улахан охсуһуута суох кризискэ киирдэ диэн этиллэрэ биһиги оройуоннааҕы партийнай тэрилтэбитигэр эмиэ сыһыаннаах. Оройуоҥҥа партийнай сабыдыалы туораттан ким да мөлтөтөрө дьулуспат, коммунистар бэйэбит мүлчү тутуохпутук сөп диэн бэйэлэрин этиилэригэр райком чилиэнэ **М. М. Максимов** уонна хонтуруоллуур комиссия чилиэнэ **И. Д. Неустроев** дьиксиниилэрин биллэрдилэр. Кинилэр райком үөһэттэн ыйыыны-кэрдиини кэтэспэккэ, аллын сүһүөх тэрилтэлэргэ чопчу көмөнү оҥороро уолдьаста, салгыы маннык олордохпутуна дьоммут эрэлин да мүлчү тутуохпут диэн эттилэр. Оттон райсовет МСПТ-тын секретара Н. Н. Хоютанов итиник хабааннаах этиини райком бастакы секретарыгар Г. М. Сысолятинна быһаччы аадырыстаата.

Пленумҥа «Агротехснаб» предприятие МСПТ-тын тэрийэр үлэтин сорох үчүгэй өрүттэрэ саамай сөпкө бэлиэтэннилэр. Секретарь М. И. Белых дьону кытта үлэ ньымаларыгар биллэр-көстөр саҥаны киллэриитэ суоҕун да иһин, производствоҕа үлэлиир хас да активнай коммунистардаах уонна коллектив олоҕор бэйэтэ мэлдьи орооһор буолан, кырдьык, үлэтин түмүгэ көстөр. Ол эрээри «Якутагропромстрой» МПМК-тын партийнай тэрилтэтин секретара **Ф. А. Тимофеев** бэйэтин этиитигэр М. И. Белых отчуокка анардас үчүгэйи талан кэпсээбититтэн уонна онно хаһаайыстыба ситиһиилэрин эрдиһиэстээһин элбэҕиттэн астымматын биллэрдэ. «Биһиги, секретардар, биирдии киһи өйүгэр-санаатыгар, киһи кыһалҕатыгар тиийэр курдук үлэлии сорумманныт, үгүстэр ханнык да боппуруоһу урукку саба тарыйан быһаара сатыыбыт. Чопчу дьоммут олоҕор-дьаһаҕар баар боппуруостары түмэрбит сатаммат буолла», — диэтэ кини. Итиэ кэнниттэн тыл эппит «Бахсы» совхоз парткомун секретара **И. И. Кандинская**, партком рынокка киирии кэмигэр нэһилиэнньэ мөлтөх хааччыллыылаах араҥатыгар, кыамматтарга, инвалидтарга көмөнү болҕомтоҕо ылан, бу үлэни быһаччы дьарыктанан эрэр диэн кэпсээтэ. Бу сонуннук иһиллиннэ. Рынок хас биирдии киһи олоҕун таарыйарураты уустук усулуобуйатыгар киһи социальнай көмүскэлин иһин турунуу партийнай тэрилтэлэр биир саамай улахан соруктара буолуохтааҕын пленумҥа этиттэр да бэлиэтээтилэр.

Билигин даҕаны үөрэммитчэ «райком» диэтэбит да, киһи аппаратын отделларын саныы түһэбит. Оттон райкомҥа, быыбардаммыт органҥа, суолта биэрэ сатаабат курдукпут. Ол эрээри пленумҥа бу быыбардаммыт орган активноһа мөлтөҕүн хас да киһи чопчу арааран критикалаатылар. Аппарат эппиэттээх үлэһиттэрэ миэстэҕэ сылдьан дьону кытта көрсүһүүлэрэ, партийнай тэрилтэлэргэ көмөнү оҥоруулара улам аҕыйаан иһэр диэн этии эмиэ элбэх. Ол эрээри райком уонна киһи аппаратын эбээһинэстэрин «кыраныыссата» хаһан быһыллара өссө да чуолкайа суох. Пленум райком чилиэнин статуһун туһунан балаһыанньаны ылыына. Онно ити быыбардаммыт орган чилиэнин эбээһинэстэрэ уонна бырааптара, уопсай да соҕус буоллар, киллэриллэ сатаатылар. Бу, араһа, салгыы чуолкайданнаҕына табыллара буолуо.

Миэстэҕэ ис-партийнай үлэ мөлтөөбүтүн, сорох түгэнҥэ коммунистартан Устаап ирдиирин ыйытыы кыайа-кото туруорулубат буолан эрэрин хонтуруоллуур комиссия председателэ **А. Р. Саргыдаев** сөпкө бэлиэтээтэ. Дьиҥэр, билигин дьалхааннаах кэмҥэ партия ытык дьыалатыгар итэҕэл ааҕа буоллаҕына туругутуһар тоҕо сатаммат? Бу күннээҕинэн оройуоҥҥа партияттан баҕа өттүлэринэн 8 киһи таҕыстылар. Маннык тахсыыны тохтото, тута сатыыр, биллэн турар, наада суох. Ол эрээри, А. Р. Саргыдаев этэрин курдук, итинник түбэлтэҕэ партийнай тэрилтэ ити акказтааны тэрүтүн чуолкайдыахтаах. Партияҕа кэтэх санаалаах киирэн баран эппиэтиэтээхтэн ыган куотан тахса сатааччылары устуу бэрээдэгинэн ыытыахха, диэтэ кини.

Партия дьыалатыгар бэриниилээх, активнай дьону үүннэрэр кэскили бөҕөргөтүү билигин оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ мүлчүргүйбэт соругунан буолла. Былырыын, ордук быйыл партияҕа киирии лаппа аҕыйаата. Ол түмүгэр оройуоннааҕы тэрилтэ коммунистарын орто саһа өссө улаатта. Сорох маҥнайгы сүһүөх тэрилтэлэргэ учуокка турар коммунистартан аҥардарын кэриҥэ, сорохторго өссө аҥардарыттан ордуга пенсионнай састааптаах, активнай үлэттэн туоратбыт дьон. Билиҥҥи курдук партия авторитета түспүт кэмигэр бу үлэни дэбигис сүһүөҕэр туруорар, арааһа, кыаллыа суоҕа. Барыта даҕаны позициябытын тоһо бөҕөргөтөрбүтүттэн, сыалбытын-сорукпутун өйдөөн-төйдөөн ингибит диэн тоһо сыһарыйарбытыттан, дьоммут-сэргэбит өйөбүлүн тоһо ыларбытыттан тутулуктаах.

Пленум РКП райкомун, киһи аппаратын уонна аппарат бюджетын туһунан боппуруоһу көрөн дьүүллээтэ уонна маннык ис хоһоонноох уураахы ылыына.

Бастатан туран, райком салалтата бастакы уонна иккис секретардаах структуранан бигэргэтилиннэ. Райком бастакы пленумугар, биллэрин курдук, партия оройуоннааҕы комитетын үс комиссията тэриллибитэ. Үһүс пленум, олор функцияларыгар уонна састааптарыгар уларытыылары киллэрэн, түөрт маннык комиссияны тэрийдэ:

1. Партийнай тутуута, кадры кытта үлэҕэ уонна социальнай-экономическай сайдыыга. Председатель — **Г. М. Сысолятин**.
2. Идеологическай үлэҕэ. Председатель — **А. С. Птицына**.
3. Комсомолу кытта үлэҕэ. Председатель — **А. В. Филиппов**.
4. Финансовай бюджетнай. Председатель — **П. Г. Кириллин**.

Райком тэрийэр-партийнай уонна идеологическай үлэҕэ отделларын оннугар икки рабочай бөлөх тэрилиннэ. Олор манныктар: 1. Партийнай тутуута, кадры кытта үлэҕэ уонна социальнай-экономическай сайдыыга, 2. Идеологическай үлэҕэ. Бу икки бөлөх салайааччылара, син эмиэ урукку отделлар сэбиэдиссэйдэрин курдук, босхоломмут үлэһиттэр.

Пленум партия Устаабыгар олоҕуран, совхозтар территорияларыгар баар партийнай тэрилтэлэри производственнай-территориальнай [illegible]инэн совхозтарга [illegible]мнаан тэрийэргэ быһаарда. Онуу таһа Чурапчы сэлиэнньэтин маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэрин секретардарын советын бу ыйга иһинэн тэрийэри наадалааҕынан аахта. Маны таһынан пленум уураахынан ахсынньыга эдэр коммунистар оройуоннааҕы советтара, оттон тохсунньуга оройуон киинигэр туспа, совхозтарынан эбэтэр сельсоветтарынан туспа партия ветераннарын советтара тэриллээр буоллулар.

Пленум райком аппаратын бюджетын киниэммит үбүгэн 40,2 тыһ. солк. бигэргэттэ. Онно райком эппиэттээх үлэһиттэрин алта штата көрүллүннэ (техническэй үлэһиттэр тутуллар уһтарэ туспа): райком бастакы секретара, райком иккис секретара, хонтуруоллуур комиссия председателэ, үөһэ ахтыллыбыт икки рабочай бөлөх салайааччылара итиэннэ райком дьыалаларын дьаһайааччы, коммунистар учуоттарын ыытааччы. (Бүтэһигинэн ахтыллыбыт штаты быһааран этэр буоллахха, райком урукку уопсай отделын уонна учуоту ыытар секторын эбээһинэстэрэ ити биир үлэһиккэ түмүллүннэ).

Пленум итини таһынан кэлэр сылга партийнай үсүнүөс 50 бырыһыанын оройуоҥҥа хаалларарга, райком дьиэтин-уотун уонна техникатын арендалаан үп киллэрэргэ итиэннэ совхозтар баҕа өттүлэринэн үбү угуулларынан резервнэй фонду тэрийэргэ быһаарда. Олор суоттарыгар үс партийнай тэрийээччи штатын көрөр буолла.

Партийнай тутуута, кадры кытта үлэҕэ уонна социальнай-экономическай сайдыыга рабочай бөлөх салайааччытынан **Аркадий Егорович Филиппов**, райком дьыалаларын дьаһайааччынан, коммунистар учуоттарын ыытааччынан **Любовь Дмитриевна Барашкова** бигэргэтилиннилэр.

Пленум Т. В. Ноевы, атын үлэҕэ барбытынан, **РКП** райкомун иккис секретарын эбээһинэһиттэн босхолоото. РКП райкомун иккис секретарынан **Агафья Семеновна Птицына** талылынна.

П. ПОПОВ.

✦ Оройуону рынок сыһыаннарыгар бэлэмнээһин ✦

ОСКУОЛАНЫ МАННЫК САҤАРДЫАХХА

Дойду рыноҥҥа киириитэ хас биирдиибитин долгутар. Биһиги, норуот үөрэҕириитин үлэһиттэрэ, бу боппуруоска эмиэ бэйэбит санаабытын атастаһарбыт сатаныаһы.

Биллэрин курдук, оскуола диэн — общество быстыспат сорҕото, ону ааһан киһи иитиитин дьыалата. Дойду үрдүнэн бүрүүкээбит хамаанылалыыр-бирикээстиир система оскуоланы эмиэ туттубатаҕа. Бу система норуот үөрэҕириитигэр 60-с — 80-с сылларга киллэрэ сатаабыт реформалара, син норуот хаһаайыстыбатын атын салааларыгар курдук, кэдьүүһү аҕалбатылар. Аһара киинниэһии, үөһэттэн бирикээстээһин (дьаһалымсыйыы) оскуолаҕа формализмы, бырыһыаны эккирэтиһиини, бюрократизмы киллэрээбитэ. Ол барыта иитии-үөрэтии хаачыстыбата намтыырыгар тиэрдэтэ. Оскуола диэн — тыыннаах организм, киһи тэрээбут норуотун баай опытыгар уонна учууталлар айымньылаах үлэлэригэр тирэҕириэхтээх.

Билигин биһиги олоҕу барытын учуоттаан, оскуола рынок усулуобуйатыгар дьүөрэлии табын буларга суобитин холбуохтаахпыт.

Мин икки боппуруоска тохтуохпун баҕарабын.

Бастакыта, оскуола туһунан. Оскуола сүрүн сыала — ыраас, киэҥ көрүүлээх, олоххо аныы аһарга сөп буолар билиилээх киһини иитэн таһаарыы. Ол хас биирдии оҕоҕо тиийэр, ньиилиин үлэлиир усулуобуйа тэриллиннэҕинэ эрэ ситиһиллиэн сөп. Уонна сылларга Чурапчы аҕыс кылаастаах уонна орто оскуолаларын холбооһуна үчүгэй түмүккэ аҕалбата. Хата, төттөрүтүн, тыһыынча оҕону биир оскуолаҕа түмүү иитии-үөрэтии процеһын эбии уустугурта. Оскуола оптимальнай варианна 300—400 оҕо буолуохтаах диэн этии сөптөөҕө өссө төгүл көһүннэ. Бу балаһыанньаҕа тугу оҥоруохха? Кэлэр үөрэх дьылыттан Чурапчы оскуолатын икки оскуолаҕа хайытыахха. Бииһэ — билиҥҥи структуранан үлэлиир уопсай орто үөрэх оскуолата. Иккиһэ — циклларынан дириҥэтэн үөрэтии оскуолата (гуманитарнай, физико-математическай, естественнай наукалар хайысхаларын тутуһан үөрэтии). Бу оскуолаҕа бастаан VIII—XI кылаастар үөрэнээччилэрин ылыахха. Кэлин, баҕа кэҥээтэҕинэ, V кылаастан ылар буолуохпут. Маны тэрийэргэ, кырымнычык да буоллар, база, опыт баар. Үөрэнээччи контингена тахсар (ортотунан 12 кылааска 200—250 оҕо баар). Педкадр сүүмэрдэниэн сөп. Оскуолаҕа нуучча тылын, ахсааны, историяны дириҥэтэн үөрэтии ыытыллар. Үөрэтии программаларын циклларынан көрөн оҥорор быраап баар. Үөрэтэр чаастарын, уопсай нагрузканы таһынан тахсыбакка эрэ, циклларынан эбии-көҕүрэтэн биэриэххэ сөп.

70-с сылларга кэмэ кэлэ илигинэ ылыллыбыт бүттүүн орто үөрэхтээһин политиката сыыһатын, ону ааһан буортулааҕын олох бэйэтэ көрдөрдө. Ол үөрэх саамай туллар тутааҕын — үөрэх престижин, үөрэххэ ымсыырыыны — баҕарыыны, тардыһыыны суох оҥордо. Уонна дьэ кэлэн «тоҕо оҕолорбут үөрэнэхтэрин баҕарбаттарый?» диэн соһуйбута буолабыт.

Билигин уопсай орто үөрэхтээһини оскуолата сыыһ ваймы, кырдьык да, орто билиилээх, орто дьиспиплиниэлээх, орто баайыы оҕолору мөлүйүөнүнэн таһаара турар. Бу — ааһан эрэр кэм оскуолата. Ол иһин маннык орто оскуолалары аһыынан үлүһүйүмүөххэ баар этэ. Ол оннугар, уопсай халыыптан туоран, оскуола атын көрүҥнэрин көрдүүр, боруобалыыр ордук буолуоҕа. Сайалаһыннар оскуолаларга баалар. Өссө рыноҥҥа киирэн истэхпит ахсын лицей, гимназия, чааһынай арендаҕа аҥардаах оскуолалар, детсадтар туспа тарыкан толкуйдуурга күһэллиэхпит, онон онно биһиги дьигиттэн өйү-санааны үөскэтиэххэ.

Иккиһинэн, салайар аппарат (районо, оскуола администрацията) туһунан. Кинилэр билиҥҥи структураларынан хааллардахха, урукку хамаанылалыыр-бирикээстиир система сүрүн тирэхтэрэ буолалларынан, элбэх мэһэй үөскэтиэхтэрэ. Ол иһин үлэрыйыыны киллэрэри олох бэйэтэ этэр.

Бу боппуруоска мин, сүнньүнэн, А. А. Шадрин районо, приватизация туһунан, Е. П. Жирков хас оскуола бэйэтэ сирэйдээх буолуохтаах диэн позицияларын өйүүбүн. Онон районо киниэммит быһылаһын оскуола администрациятыгар тэннэрүөхтээх. Педкадры сүүмэрдээһиниэн директор быһаччы дьарыктаныахтаах. Администрация иитии-үөрэтии иһин эппиэтинэһин бэйэтэ толору сүгүөхтээх. Администрация үрдүнэн педсовет уонна оскуола совета туруохтаах. Аны бу оскуола бюджетын районоттан ылан туһааннаах сельсоветка биэриэхтэ. Сельсовет миэстэтигэр биир былааһ буолуохтаах. Депутаттар уонна бастайааннай комиссиялар хонтуруоллуур оруолларын үрдэтиэххэ.

Районо аппарата баччаҥҥа диэри улахан оруола суох. Кэдьүүстээх буоллаҕына, оройуоннааҕы методическай кабинет хаалыан сөп. Инспекторскай сулууспа, кэмэ ааспытынан, суох буолуохтаах. Кырдьыга да, 3-5 сылга оскуоланы биирдэ аҕыйах күҥҥэ бэрэбиэркэлээт, дьон үлэтин туһунан объективнай сыанабылы биэриэн сөп дуо, ама? Кинилэр хамнастарын фондун оскуолалар администрацияларыгар үллэриэххэ. Оскуола администрациятын талыыга демократияны киллэрии — бириэмэ көрдөбүлэ. Икки сылга биирдэ отчуот туран, кистэлэҥ куоластааһын быһаахтаах. Ол эппиэтинэһи үрдэтиэҕэ.

Районо аппаратын оннугар норуот үөрэҕириитинэн уонна ыччат проблемаларынан дьарыктанар райсовет председателин солбуйааччыга үс инструктору сыһыарыахха: биир — оскуола, иккис — детсад, үһүс — ыччат дьыалаларынан дьарыктанааччылар. Кинилэр сүрүн эбээһинэстэрин чуолкайдыахха. Билигин ордук мараахи балаһыанньа ыччат проблемаларын быһаарыыга үөскээтэ. Кинилэр туох да социальнай көмүскэлэ суох хааллылар. Онон ити дьыалаҕа аһаан-миниэн күүскэ дьарыктаныы наада.

Н. ЖИРКОВ,
учуутал.

✦ *Хаһаайыннааһын механизма* ✦

АРЕНДА ТАБЫГАСТААХ

Байэм ... ааныы, хаһаайыннааһын саҥа көрдөбүллэрэ быһаччы производствоҕа үлэлиир дьоҥҥо муҥутуур-тэҥнини, саарбахтааһын ... ниэ даҕаны эрэ... үөскэттилэр. Хайдах дьаһайыахха, тугу оҥордоххо ордук табыгастаах буолуой диир саҥа үйэ-хаайа тутар. Биһиги, техник-осеменатордар, аһыныа-суоттанан баран, арендаҕа үлэлиирго быһаарыммыппыт. Онуук үлэлээбиппит сыла туолуох буолла. Онуоха туох санаалар үөскээтилэр?

Дуогабар түһэрсээт үлэһиттэрбит бириэмилээх уурайталааннар, биир киһи нагрузката улаата сырытта. Холобур, сайылыкка туораттан дьону эбиниэн үһүөйэх үлэлээбиппит. Күһүҥҥүттэн эрэ толору састаабынан, бастайааннай дьонунан үлэлээн эрэбит. Бары орто аналлаах уонна үрдүк үөрэхтээх ветеринарнай үлэһиттэр кэллилэр. Сайын үлэбитигэр ыктарыы вазоцервикальнай ньыматтан маноцервикальнайга көспүппүт, кыстыкка киириэхтэн ыны бастааһыбытыгар токунуубут, онон үлэбит быттара сырытта. Сперманы хатылаан туттуубут элбэх буолла, быһа холуйан, сперма аҕатарын кэриҥэ хатылааһыныгар ороскуоттанна. Специалистар эталлэриниэн, московскай сперманы биһиги боруода сүөһүлэрбит ыччатын биэрбэттэр эбит. Онон иннинэн Якутскайтан үрдүк баллаах оҕус спермаларын ыларбытыгар сүбэлээбиттэрэ. Ол дьайа суох, баттаамалаах ыһаахтарбытыгар эрэ туттарга эталлэр.

Сүөһү айгыстыы-сигилитин билэр, кыһамньылаах ыанньыксыкка уулаппарары быһыына үрдүк буолар. Холобур, сиэмэлээммит ынаҕы ол күн сөптөөх бириэмэҕэ эрэ таһырдьа таһаарбатахха, хаттаан сиэмэлээнэр, эбэтэр онно да ууламмакка хаалар. Итинник эрэ буолуо дуо, ыанньыксыт көрүүтүттэн, аһатыытыттан тутулуктаах үгүс. Мин сыһыарыллыбыт «Юбилейнай» фермабар үксүлэрэ —опыттаах сүөһүһүттэр.

Ол иһин быйыл да сиэмэлээһин бырыһыына хайаларыныаҕар даҕаны үрдүк, 95—97 бырыһыан. Оттон отделение үрдүнэн 80 бырыһыан. Бу да оҕуһунан сантарардааҕар үрдүк.

Аренданан үлэлээһин бары өртүнэн табыгастаах. Кылаабынан, коллективнай өй-санаа, сүбэ-ама, кэс-нэм үлэҕэ-хамнаска хотуулаах. Уопсай быһаарыылар туруорсарга ордук ыйааһыннаналлар. Холобур, аасыт сылларга тыһаҕас курдук көйгөтүк көрүллэр, аахайыллыбат сүөһү суох буолара. Көрүүтэ-истиитэ суох тыһаҕаһынан сылдьан тоһолоох төрүүллэрэй? Ол төрүөхтэрэ ханна-ханна учуоттаммакка хаалара, өлөрөй? Искусственнай сиэмэлээһин киирэҕиттэн тыһаҕас бөлөхтөөн туспа көрүллэр буолла. Тыһы бороосkулар сайын үрэххэ туспа тутуллаллар. Ол эрээри, быыстатын, кэһиилэр даҕаны таксытаалыыллар. Ону туоратарарга биир мольуйсуу буолар. Холобур, былырыын Кыстык Күгэ ыһахтарыгар оҕус туппуттарын арендаҕа киирээхтэн бопсон турабыт. Ол быйыл хатыламмата.

Арендаҕа киирээммит, катах сүөһүнү сиэмэлээһиҥҥэ толобурдаах өгөну оҥорор ыыахтаммыбыт. Сайыҥҥы пуун астахлытына өссө табыгастаах буолуо этэ. Быйыл ыаллар, аҕыйах да буоллар, бу өгөнөн туһанныылар.

Сүрүн сыалбыт — элбэх ардатааҕы төрүөҕү ылыы. Эрдэтээҕи ыыарийга төлөбүрэ үрдүк, хаһаанкалэргэ сыыйа наиттаан иһэр. Билигиҥҥи дуогабар, үлэһит ахсаанаттан тутулуга суох толоруллан иһэр. Хамнаспытыгар хас биирдиибитигэр ыйга 120 солк. оклад быспыттара. Бу аасыт өртүгэр кыра хамнаска сылдьыбыт дьоҥҥо элбэх. Мөлтөх тумуктаахпахха, итинтэн сонхооһо биэрэрдэниэхпитин сөп. Ол иһин — аҕыныы-көрүҥҥүһанан үлэлээһин.

Рынок усулуобуйатыгар хайдах-туох быһаарынар биллибэт эрээри, бука, үүттэн, эттэн тутулуктаах буоларбыт буолуо. Ол туһунан толкуйдуоххха, биир идэлээхтэрбит санааларын билиэххэ наада этэ.

В. САЗОНОВ,
старшай арендатор.
Мындаҕаайы.

Культура үлэтэ— кэлэр сылга

Тыа сиригэр кулууб үлэтин туксарар туһунан төһөлөөх кэпситтиибарарый? Ол эрээри ин, ниэки дьиэн сыҕарыйыыта олус бытаан.

Сорох сирдэргэ Культура дьиэтиттэн кэннилиэнэ тэйдэ. Итинник биир сүрүн биричиинэтинэн культураҕа түптэн-таптаан үлэлиир кадр аҕыйаҕа буолар. Өр сылларга үлэйиэхэ намыһах хамнас төлөнүүтэ, эдэр специалистарга ханнык да чэпчэтиилэр оҥоһуллубатахтара, киһилэр сөптөөх үлэлиир усулуобуйанан хааччыллыбатахтара культура үлэтэ мөлтүүрүгэр тиэрдибитэ. Якутскайдааҕы культурнай-сырдатар училище иитэн таһаарар кадрдарын баламаа бүгүҥҥү көрдөбүлгэ эппиэттээбэт.

Кадр республика үрдүнэн тиийбэт. Оттон культурнай-сырдатар училище сылга 110 специалиһы бэлэмниэн таһаарар. Хас дэриэбинэ ахсын уонунан культура специалистара атын үлэҕэ үлэлииллэр. Итинник биричиинэтинэн училищеҕа түбэһиэх оҕолор киирииллэрэ буолар. Оттон араас талааннаах оҕолорго үүгэтэрэ сиэтэ бүгээбэкэ уурулаллар. Училищеҕа киһилэри нэрэ-лэстэ сылдьан ситэрдээбэр үһулалларын ордороллор. Дьэ, оччотугар хаалаллар күөх оту тосту үктээбэт. Ыйытыы күүһүнэн ыһыллэ санарар оҕолор. Киһилэр биир-икки сыл үлэлээт да, «кыайбаппыт» диэн ууралаллар. Ол иһин мин сылтан ордук кулуупка үлэлээбит оҕолору үөрэттэрэри наадалааҕынан ааҕабын. Направление биэрбит оҕобутугар культура отдела үөрэнэригэр 1,5 тыһ. солк. төлүүр. Оҕо ситэ үөрэммэт эбэтэр бүтэрэн баран биир сыл үлэлээт бэрар түбэлтэлэргэ итинник эттиллибит суумалы тоннорор. Үлэһит төгөсыд түмүгүнэн, хас сыл үлэлээбиттэринэн көрөн, хамнаска эбии эбыыны олохтуур эмиэ наадалаах.

Аасыт өртүгэр культура тэрилтэлэрэ үбүнэн кэлин уочарет хааччыллаллара. Билигин государство кулуупка икки специалист, оччотооҕу уонна кочегар хамнаһын көрөр. Ону таһынан 1,5 тыһ. солк. хаһаайыстыбаннай наадаҕа көрүллэр. Оттон бырааттыылыгтары тэрийиигэ, таһаҕас-сап, аппаратураларга үп көрүллүбэт. Дьиэтин-уотун итиини, көрүү-истиин оҕрыта совхозтар мооньуларыгар сүктэриллэр.

Мин киносети, библиотеканы, кулууба холбуурга этэбин. Биир дьиэҕэ, ону да бэйэ-бэйэлэрэ бас бэлэбот дьиэлэригэр, дьукаах олорор үс тэрилтэ үлүгэр үс аҥы сиртэн хамнастаахар буоллахтарына, оччолорго биир сорукка сыаллага түмэр ыараахан. Ол иһин аҕар балаҕантан саҕалаан, кулууп, сельскай кулууп, КҚС, КСК диэн араарыйдаан атын уларыта-уларыта үлэни киһини сатааһын кольууну оҥарбата. Онон билигин биир кэлим Сынньалаҥ киинин тэрийиэххэ наада. Онно кулууп директора дьиэтэнээх халааныы олохтуохтаах. Ыныкаха анал расчетнай счет, бэчээт көрүллүөхтээх. Коллектив сүрүн салайар органынан устаап буолар. Саҥа тэрилтэҕэ директор, худрук, методист, библиотекарь, 2 киномеханик, 4 кочегар, 2 уборщица киирэллэр. Дьиэ-уот совхоһу кытта дуогабар быһыытынан сыл ахсын өрөмүөннэниэхтээх. Үлэһиттэр хамнастара барыта расчетнай счеттарыгар көһүөхтээх уонна коллектив ылымиыт устаабынан төлөнүөхтээх. Ону үбүлүүргэ оройуоҥҥа национальнай культураны сайыннарыы фондата аһыллыахтаах. Республикатааҕы культура фондуттан, госбюджеттан уонна саҥа тэриллэн эрэр концертнай бөлөхтөн үптэнэн. Бу фондаҕа совхозтар, арендатордар, кооперативтар, биирдиилээн дьон харчыларынан түбэлтэлэригэр киһилэргэ полуокка чэпчэтиилэр оҥоһуллаллар.

Билигин хас оскуола ахсын искусство, эстетика уонна фольклор уруоктарыгар ордук болҕомто уурулар. Маныаха культура отдела уонна районо биир кэлим программаны ылынан үлэлиэхтиэхтин наада. Эһиилгиттэн саҕалаан Илин Сибиирдээҕи культура института уонна Якутскайдааҕы культура училищета эстетическэй, фольклорнай иитиигэ специалистары бэлэмниэһини саҕалыыллара быһааннаар. Онно сөптөөх оҕолору ыытан үөрэттэрэрбит наада.

Т. ТАРАСОВ,
райсовет культураҕа отделын сэбиэдиссэйэ.

«Ыччат» программаны дьүүллэһэбит

Саҥа суоллары көрдүөххэ

Ыччаппыт бэрээдэгэ, сиэрэ-майгыта һайла сатарыйда. Оттон маныаха буруйдаах кимий? Айылҕаттан, дьонуттан-сэргэтиттэн, үлэттэн ыччаты тэйиттибит. Сорох оскуолалар уонунан сылларга үөрэ-бэйэлэрэ кубулуйбакка, саҥа суолу киһин көрдөөбөккө эбии ыһыллан-тоҕуллан «тиһиннэччи» үлэни олороллор. Оскуола үлэтин хайысхата, системата уларыйдаҕына эрэ оҕоҕо билиини, культураны иҥэриэхпит.

Байаҕы Хайахсыыт орто оскуолата эмиэ уруккулуу үлэлии олорор. Холобур, оскуола 110 үөрэнээччилээх буоллаҕына, онтон 10 спортсмен оҕо уон сылы быһа өрө тутуллар, атын 100 үөрэнээччигэ болҕомто олус кыратын тиксэр. Итинник 10 спортсмен оҕолорбутугар — бириэмийэ үөһэ бириэмийэ, бириис үөһэ бириис. Маны туоратар сылтан «Айылҕаттан бэриллибит талааны сөптөөхтүк сайыннарарын иһин», «Улахан дьону убаастыырын иһин», «Үлэни таптыырын иһин», о. д. а. диэн бириистэрэ эмиэ олохтуохха сөп. Оччоҕо оҕолорбут кэрэҕэ, үөрэххэ, үлэҕэ тардыһаллара улаатыах этэ. Тоҕо алаҕуо биир дьоҕуру үрдүктүк тутабытый?

Мин санаабар, программаны ааҕааттан, үөрэнээччилэр бэйэлэрин баҕаларынан көрөн үөрэтиэххэ. Үөрэнээччи кыттыбыт түөрт уруоктан биирэ туоррут үөрэниэ сөптөөх. Онтон иниһэ оҕо бэйэ, онтон баҕатынан курукуоктаргы дьарыктаныахтаах. Баҕарар эрэ буоллахха. Баҕарар эрэ дьарыктыахха. Күүһүнэн дьарыктыахха олох табыллыбат. Билигин курдук бэдэр уонунан предметкэ үөрэнээччини «4» уонна «5» сыананаҕа үөрэн диэн күһэйэр сыыһа. Бу сымыһан олбуй сыал.

Оҕо барыта кыра эрдэҕиттэн үлэҕэ тардыһар, үлэни собулуур. Оттон өһүгэ оҕолорбут күүстэрин үксэ оскуолаҕа бүтэр. Дьиэлэригэр киэһэ биирдэ тиийэллэр. Ол иһин 10 сылы быһа үлэттэн тэйэн хаалаллар. Үлэ оҕону тэрээбут буоруун, айылҕатын, дьонун-сэргэтин ытары сыбааһыыр. Үлэ эрэ дьиэгэ киирэр билиини иҥэрэр уус дьоруобуйаны, ыраас сүбэтэ биэрэр. Онон биһиги оскуолабыт оҕолору үлэҕэ иитиэхтээх.

Оскуолалар совхозтар спортивнай саалалара олус тыгыылар, онно оҕолору спордунан дьарыктыырбыт агардас киһилэр доруобуйаларыгар эрэ охсор. Физкультура уруоктарын доруобуйаны туксарар массаабай занятиелары элбэхтик ыытыахха.

Системата уларыйдаҕына эрэ оскуола үлэтэ дьайдуга, дьон оҕолор оҕоҕо туһалаах буолуо. Оҕо айылҕатын аахсыйан дьоҕурун көрөн, олоххо дьиэ наадалаах билиини, иитиини иҥэриэн наада. Кытааныах орто оскуолата үлэтин хайысхатын уларытыыта сааҕай сөп.

Оскуолаларга тэрээһиттэри кытта үлэ олус мэлэнэхтик ыыталлар. Тэрээһиттэр оҕолору улахан дьон киэниттэн, үрүкүүтүгэр сылдьаллара, киэһэ хойукка диэри уулуссаны кэрийэллэрин болсуохтаахтар. Оскуола итинник эппиэтинэһин сүгэрэ олох сыыһа. Тэрээһиттэр оҕотун иннигэр толору эппиэтинэһин сүгүөхтээх, оскуолаҕа налыйа суохтаах.

Былырыын Хайахсыт орто оскуолата үлэтигэр уларытыылары киллэрэн үлэлии сылдьыбыта. Туох да бэлэмэ суох улэ ыытыллыбатаҕа, түргэн сөбүлэтиик саҥа расписание оҥоһуллубута. Сыл курдук экспериментиэ киирбэтэҕэт. Онтон аралыйах холоот эргэ харыытабытыгар түспүппүт. Онон оскуола систематын уларытыах иннинэ бэлэм наада.

С. ДЬЯЧКОВСКАЙ.

МАҔАҺЫЫН ХАҺААЙКАТА

ПЕРЬМ. Ааһан эрэр сыл сотору таҕыта учууталТ. И. Фирсинаҕа ас-үөл маҕаһыынын бас билээччитэн аан бастаан оҥорбутунан уратылаах. 2000 солкуобайга хас да сыл иччитэх турбут дьиэни государствоттан атыылаһан, ийэтин уонна дьүөгэтин кытта атчыгый предприятиены тэрийбитэ. Үлэтигэр аймахтара уонна доҕотторо көмөлөһөллөр. Атыылыыра билигин аҕыйах: килиэп, үүт, ис-сиикэ, сорох күннэтэ туттуллар табаардар. Барытын государственнай сыананан атыылыыр. Бэйэтигэр эргиэн сиидкэтэ эрэ хаалар.

Билигин Татьяна Ивановна бородуукталар ыларга колхозтары уонна совхозтары кытары дуогабар түһэрсэр.

30 кв. метр иэннээх эргиэн саалатын өрөмүөннээһин, искладтары тутуу, аһы-үөлү булуу киниттэн элбэх түбүгү эрэйэллэр. Онтон саҥатын түһэрбэт.

Снимокка: Т. И. Фирсина.

А. Седельников фотота. (ССТА фотохроникота).

✦ *Эһигини хайдах хааччыйаллары?* ✦

БЫЙЫЛ ОЛОХ МЭЛИЙДИБИТ

Интернат-оскуола территориятын олохтоохторо кулууба суох олорбуппут хас да сыл буолла. Араас таһымнаах мунньахтарга, депутакка кандидаттары туруорууга итинник боппуруоһу туруорсан ахан биэрбибит да, тугу да туһаммаппыт. Онон кэлэйэн сатарбат да буолаубут. Маныаха кыһаллымахха айылаах биир даҕаны салайааччы, депутат суоҕа олус сураах, киһи кэпсиэ да кэрэйэр үлүгэрэ. Аасыт сылга диэри сахаларытан бастакы олимпиецтар иитиллэн тахсыбыт саалаларыгар, иллэҥ бириэмэтигэр, киэһэтин киинэни көрдөрөр этилэр. Оттон быйыл олох мэлийдибит. А. К. Софронов аатынан спортивнай сааланы кэтэтэбит диэн ааттаан, онно кэлэрин киһилэрэр аатыран, итинник саалабыт үрдүн уонна муостатын көтүрэн кабистилэр.

Онон ыччаттар иллэҥ бириэмэлэрин атаарар сирдэрэ суох буолла. Киинэ көрдөрүллүбэт, сонньуур, араллыйар, биэчэрдэри атаарар, спортивнай куруктаһыныалары ытар сирдэриттэн мэлийдилэр. Дьэ, сурдаах дьыала. Кэлэр-барар, бэйэлэрин батарыыр сирдэрэ суох буолан, аҕабалыын сатаан, таас котельнайга мустан арааһы кэпсээн, бириэкэни атаара сатыыллар. Онон кочегардары даҕаны мэһэйдииллэр. Итинник сөп даҕаны. Хайыык иал дьыаатын дуу, хонтуораны дуу тэнсиэхтэрэй, ону ким көҥүллүөй? Ханна да кэлэр-барар сирдэрэ суох буолан, күһэллэн мустан ордахтара диин. Ону сатаа лээххэ табыллыбат.

Элбэх кэпиилиэйиһыллиэх интернат-оскуола курдук улахан территория кулууба суох олорооҕуна, итинник улахан тутууну ыытыар табыллыбат. Итинник — бастаныта. Иккиһинэн, Олимпийскэй чемпионнары иитэн таһаарбыт оройуоҥҥа историческай тутуугун буолар. Үсүһүнэн, билигин рынок сыһыаннаһыыларыгар киирииниэн сибэстэон, бука, интернат-оскуола олохтоохторун саҥа кулууптан көчүрдэбиттэрэ буолуо диин саныыбын. Онон итинник сааланы нотурбакка, кэлэр сылга муостатын уонна үрдүн чөлүгэр түһэрэн, кулууп дьиэ оҥос торбут сөп. Итинник үлэҕэ элбэх үп ороскуоттаммата биллэр, ньиилиэнньэ даҕаны субуотуннук биэрэлээнини көмөлөһүө диин саныыбын.

Саха ССР народнай депутата, Чурапчы сельскэй Советын председателэ А. А. Захаров итинник боппуруоһу ыытан көрөрүгэр этэбин. Бу туһунан дьиэҥҥо быһаарыы биэрэр наада этэ.

Д. ПЛАТОНОВ,
сетевой
учаастак үлэһитэ.

«Аасыыты эргитэ са-
..тааххаҕа» диэн рубрика-
..н таһаарыллар маты-
..айааллар аахпыкка эрэ
..ппаны сиэрэллэр, олох
..паалары үөскэтэллэр.
..орпон бүгүн бииргэ
..ктоон ааһыаҕы баҕа-
..ллар. Ол аасыыт эк-
..рдээх 30-с сыллар сүө-
..нээ-булдунан ииттинэн
..ороор саха олоҕор-дьа-
..ҕар элбэх уларыйыы-
..ры — сөһүүчү үөрүү-
.., ол быһыгар өйүүтэр-
..паатыгар, дууһатыгар
..оруммат охсууну, ула-
..н сүтүгү аҕалбыттара.
..ха оҕото өйү ..аах-
..идардаах олох мастар-
..ах, мас эттээх, тэлах
..ахтаах, туос сыахай-
..ах ооньуулара өҕө
..тан уонча сыл иннигэр
..ньообот буолта, ол
..угар бэлэм кэтэр
..гта, тимир тиһиликк
..иторга, бүр-бүр бу-
..олаах пароходка, саа-
..дах тута-тута көлөр-
..эр ооньуулаарга кес.
..э. Кэлин ..
..ийэн баран, бааргэ
..т төрөөбүт алааһы-
.. эргиллэн кэлэҕин,
..ҕүн көрдөөн булара...
30-с сылларга хайа
..аҕыһай баара дии.
..юход аан-маҥнай
..иатигэр, көһыытын
..эт. Хаһаат уонна
.. аҕа ууһуттан Чөрөг
..үөт. Таппаҕ оҕон.
..тгор өйдөрүөн мо-
..гура сылдьыбыттара.
..ктер, тыаһыттан кут.
..а үүт хурар. өйү
..ха саһаанча. балаҕа
.. нэһигэр хатанааччы
..баара. Баҕар, дөбот-
.. ол кэмтэн саҕалээм.
..а буолаарай саха
..ахсаныга. аһылҕа оҕо-
..эр дууһатын кистэлэ.

✦ *Аасыыты эргитэ санаатахха* ✦

ИСТОРИЯБЫТ КӨӨЧҮКТҮҮР

кэр сыыйа хатыырдары, күлүүстэри, олууардары оҥорторооһун? Сүтүү-сүп, мэлийии кыһалҕатын эт-тэрииттэн — хааннарааи эн билбит аҕай, норуот өйө-санаата, мыҥыр, талаан тарбахтааҕа — уус киһи, хайа, ол быллаабыктаах 30-с сылларга аргыал, нэпилээк, колхоз эргийэр киниэ, хорук тыымыра, тэбэр сураҕа этэ. Ол эрээри олох саха тылын-гар сабыта оҕустарах, кыһатын кыымнара күл-хорууо буолан таннары саккыраан түспүттэрэ буолбаат?! Олох үөһүгэр олорон аасыыт улуу ойууттар көрүөтэ, сүдү талааннар — улуу уус-тар—аччыга эстибиттэрэ, норуот дууһатыгар этиҥ буолан саалламмыттара. Өйдүүргүт буолуо. Суо-рун Омоллоон биир кэ-рэ-бэлиэ айымньытын — Күкүр-Уус трагедиятын.

Саха омук сиэринэн, түҥ былыргыттан улуу уустар ааттарын дойду-лар сүгэллэрэ. Холобур, Сата уустара, Хамна уустара, Хаҥалас уус-тара, Сылан уустара. Тыа сиригэр иһит-хо-муос, сэппэрээтэр, бу-луук, бараа, түннүк тааһа, күлүүс, о. д. а. табаардар тэннэ илин-тэринэ, уус киһи илин-тин иһиттэн тахсаллара. Маны таһынан от, бур-дук, ыһыы, хомуур үлэ-тин тэрилэ, булт-алт, дьиэ-уот, ис-тас тээби-риннэрэ, иһэрдии, таҥа-

һыы, күтүү үлэлэрэ уус киһи күүһүнэн бүппит түбүгэ этэ. Дьэ, ол иһин, нэ улахан уустар аты-тэ оҥорор сиадарай уо-баардара: холобур, саха быһахтара, сиадарай ойуулаах чоккуур саалар, ат көөргэлэ, дьахтар ба-рахсан былыр-былыргыт-тан сиппэт симэҕэ, эгэл-гэ муос, мас оҥоһуктар. Улуу уустар дойдуларын албан ааттаталлара, сүөн сураҕырдаллара.

Бииһиги да эгэргэ иһ-билиэх ахсын дьоп-сэргэ киэн туттар, кэпсээн оҥостор уустара олорон аасыыттар эбит. Олортон бииридэкторинон 40 төгү-рүк сыл уһаммыт. Амма эгэртэн төрүттээх Куо-нлан уус буолар. Кини — бэрт түргэн түттүү-лаах-хапгыылаах, кэл-бит-барбыт, олорбут-түрбут киһи. Тимири са-тыбыллаахтык кутара, иһэрдэрэ, сиэтэрэ, тапта-йара. Уһанар тэрили, иһитэ-хомуоһу оҥорон Аммаҕан, Таатталан ал-тырара. Мастан да уһа-нар эбит. Турар тииттэн күн иһигэр уон киһи олорор тыытын оҥоро-рун түһүнан ыырдьаҕас-тар уура сылдьан сэһэр-гииллэр.

Байбал уус — тимир, мас, көмүс уһуун да-гиттэрэ. Бэйэтэ элбэх саҥалаах-иҥалаах, сэһэн-нээх-сэппэннээх, намы-һах, киһиэ, тэлэкчийбит киһи. Ордук быһахтара кэпсээнгэ сылдьара, ал-

тэн иһиттэрэ хайҕанара, атын симэҕэ, дьахтарын кииргэлэ ыраах сиргэ барара, улахан сыанаҕы турара.

Ыыраатыы Эгсии уус-тар. Көстөкүүн МТС-ка ор сылларга токардаабы-та, тостубут булуук уо-һун эбэтэр быстыбыт хотуур сиһин тостубат тына хам иһэрдэрэ. На-рын-намчы дьахтар киэр-гэлин оҥорбутун Чурап-чы дьахталлара билиҥҥи да уура сылдьан маҥны-га кэтэллэр.

Анастаас уус, Ыста-лаан уус, Мииличэйит Мэппиэн, Сэмэн Дьяко-нов уонна сурукка-би-чиккэ киирбиттэртэн улуу уустар — Мытыйы-км, Матайар иһитчит, Тараахчыт өр уйэлээх үтүө олоҕу олорон аас-ыыттар эбит.

Ситинник кэпсээн ту-раи. 1876 с. төрөөбүт Ха-лахсыт нэһилиэгин бас-тыҥ ууһугар Максимов Иван Николаевичка — Та-раахчынна тохтоон аа-һыаҕы баҕарыллар. Ки-ни оҥоһугун — эрийии кө-мүс уктаах, туорт салаа-лаах көмүс боҕуосналаах, алтан чопчуулаах кым-ыыныы кэргэнэ Татьяна Евсеевна өссө 1958 с. музейга бэлэх биэрбит эбит. Тараахчыт биир кэмҥэ кэргэниннээн Та-тьяналын аҕахтарыгар улахан атыыһыкка Г. Никифоровка (Мааньыат-таах уолугар) олоро сылдьыбыттар. Ылаас

уларыйыытын саҕана дойдуларыгар тэннэн тахсаннар төрөөбүт алаастарыгар дьиэ тут-тан уус-иистэнньэк дьоп-сиэринэн балай да сыана-тин олорбуттар. Кэлин сиргиэн сылдьыбыт. Су-ругу-бичиги билэр дьон дьаалэрэ кэлин-барыы, сайдыы киниэхэ буол-бут. Чакыртан Эриллик Эристиин сылдьара. Субу-руускай да охсуллара.

30-с сылларга МТС иһигэр нэһилиэк ахсын уустары үлэлэппиттэрэ. Уус балаҕанын кыына итти сылларга түүннэри-күннэри күлүмнүүр үтүө күннэрэ үүммүттэрэ.

Быйыл Тараахчыт уус сиэннэрэ музейга элбэх матырыйааллы бэлэхтээ-тилэр. Уус үлэлэриттэн ордук билэриинэн В. И. Ленин бюһун муоһунан чочуйан оҥоруута буо-лар. Кинилэр И. В. Ста-лин кти иһин кыһыл кө-мүс чаһыны бэлэхтээбит.

Уус балаҕанын ис тэ-рилин ситэрэн-хотороп, дьонго-сэргэҕэ 30-с сыллардааҕы холбоһук-таалын уустук кэмин көрдөрөргө холоон кө-рүүтэ ити экспонаттар күүс-көмө буолуохтара уонна бу үлэлэспибит үтүө саппабыт таах аа-һыллан эрэ хаалбакка, бука бары сүбэлэтин-сүмэбитин холбоон, оро-һуоммут историябытын биир кэрдиис кэмин оло-бун уотун тиргиниэччи уматан, үүнэр көлүөнэҕэ сылаабыттан барсаҕыҥ диэн ыҥырабыт.

В. ПИНИГИНА,
Чурапчытааҕы кыраайы үөрэтэр музей директора.

Суһал медицинскэй көмө быраабылалара

Киһи балыыйа суһал көмөҕө отделениета Чу-рапчы сал... эттигэр кө-мөнү суураҕым эрэнчи оҥорор. Киһини хат-ныыр баҕарар телефоп-таҥ, автомат телефонтан 03 нүөмэринэн улахан киһи даҕаны, оҕо даҕаны ыарыйдаҕына дьиэҕэ да-ҕаны, сиргэ-уокка даҕа-ны ыҥырыахха сөп:

— дьиэнииргэ: транс-порт саахалыгар, ууга түһүүгэ, токка, чаҕыл-ҕаҥҥа, күп уотугар оҕус-тарыыга, уокка сиэтиигэ, итиигэ буһууга, иһалл-йиигэ, сүһүрүүгэ, тум-настыыга;

— киһи олоҕор күт-таллаах түбэлтэлэргэ: оһу сүтэриигэ, тыын хаайта-рыытыгар, каан барыы-тыгар, сүрэх күүскэ та-биттибиэ эбэтэр сүрэх үлэтэ кэһиллиитинэн до-ҕуһуолланар ыарыыларга;

— эмискэ киирэр ыа-рыыларга: киһи иһигэр күүскэ дьэлүтэ аһылар эбэтэр иһэлүйэр ыарыы-ларга, бронхиальнай аст-ма тиһигэр, сиэ уоһун уга оҥоҕос аһына ыал-дьыытыгар;

— туллалыыр дьоҥҥо кутталлаах ньээрбэ ыа-рыыларыгар;

— поликлиникэ үлэ-лээбэт кэмигэр ыалдьаач-чы туруга мөлтөөтөҕүнэ;

— эмтиир врач дьаһа-лынан ыарыһаҕы суһал-лык балыыһаҕа илдьиигэ.

Суһал көмө бириигэ-дэтэ түргэнник тиийэн көмөнү кэмигэр оҥоро-рун наадатыгар:

— ыҥырар киһи дис-петчер бары ыйытыыла-рыгар чуолкайдык .. эппиэттиэхтээх;

— суһал көмө мас-сыынатын дьиэ таһыгар эбэтэр диспетчер бол-дьообут сиригэр көрсүү.

Суһал көмө наадыы-ллыбат ыгырыы киирэр түбэлтэтигэр дис-петчер туһааннаах араһы ыйымахтаах, телефонун нүөмэрин биэриэхтээх.

Суһал көмө функция-тыгар киирбэттэр:

— больничнай лииһи, рецебы суруйуу, сүдоме-дицинскай уонна экспер-тизэй түмүктээһиннэри, өлүү туһунан актаны оҥоруу, ыарыыхха эбэ-тэр киһи дьонугар ысы-раллканы биэрии;

— ыарыһахтары поли-клиникаларга, приемнга, квартираҕа таһыы;

— дьиэҕэ тиийэн утум-наахтык эмтээһин, поли-клиника анаабыт укуол-ларын, о. д. а. оҥоруу;

— Чурапчы сэлиэнньэ-титтэн ураты нэһилиэн-ньэлээх пуунларга ыгы-рыыга барыы;

— өлүүгү тиэйии.

Ыарыһаҕы балыыһаҕа илдьэргэ биир арыал-лаачы көҥүллэнэр. Оҕо-ну илдьиигэ төрөппүт-тэртэн эбэтэр аймах-тарыттан биирдэстэрэ уа-йаан да арыаллыыр.

Суһал көмөнү сыны-йанан ыҥырыы, киниэхэ туһаайыллыбыт сокуон-наҕа суох быһыы киһи буруйдаах общественнай бараадатыгар кэһээрин бы-һыытынан сэмэҕэ эбэтэр хаһуобунай эппиэккэ тар-дыллар.

Балыыһа администрацията.

✦ *Сиэр-майгы тематыгар* ✦

Муус уоруйахтара

..ис дьыала отделыгар .. дьыл алтыныя 26 ..үгэр Чурапчы сэлиэн-..тин олохтооҕо Тол-..ухов Иннокентий Пет-..вич мууһун билбэккэ ..н уорбуттарын туһу-..н тыллаабыта. Буо-..нуна. Куоҕалыга кини .. тура тэбиэнэ турар, ..ра-сылба бөҕөнөч ыл. ..т хаарыманнаах муһа... ..уһун маҥан уоһус-..тыгар сыыһалдиҥ диэ. .. билбэккэ төһөлөөхтүк ..торутаары таскай-..нна, этэй? Суох, дьэ, ..та, ону тиэйтэрэр тиэр-..бэккэ, тордуох тарбах. ..ахтар мэлис ғыыар-..ттара эрэ баар.

Куоҕалы хаарыгар ..З-53 маарккалаах ав-..машина суола эрэ дьэ-..ийэ сытар. Ону сы-..ттаан уөрэтиитэ ис ..ала отделыт старшай ..стковай инспектора ..хаил Саввин уоруйах-..ры көрдөөһүнэ саҕа-..ммыта. Кини ииннэр ..ургута суох сөрүн ..бута: оройуонна ГАЗ-.. маарккалаах 100-чэ ..томашина баар эбэт. ..эрэри хаарга хаал-..т суолтан көрдөхө, ..уһу уоруга туттуллу-..т автомашина биир кө-..оһатин протектора атыт-..ыннаабар ураты өйүү-..х эбит. Инспектор ..уйдаахтары көрдөөһүн ..рүн хайысхатын тутта. .. ити. Дьыаланы аһы ..раҕы буолуу быһаа-..ахтааҕа.

— Эбиэт саҕана есто-..буой иннигэр автоха-..налар тохтоочулар.

Муус уордьуобуттан көрдөөһүн ачыаахта сиэ көрдүүр автомашинабы. тыгар маарыннаабыр мас-сыына турарын көрөн, водитель Семен Федоро-вы отделга ыгырбыы-пыт, — диир Михаил Нюргунович.

Уорбаламмыт шофер быйыл кимнээх да муус тиэйбэтэҕин туһунан эп-пит. Бэл, автомашина-тын кузовыттан муус тоорохойдөрө көстүбүт-тэрин кэннэ буруйун би-линиммэтэх. Хата, «суох-тар гараастан массыына-бын ылан туһаннахтара» диэн атын дьоҥҥо күлү-гү түһэрэ сатаабыт. Атын дакаастыыр маты-рыйааллардан муннук-ка адьас ыктаран эрэ баран, «Якутагропромст-рой» МПМК-гар сантех-никтыыр Г. Е. Поповка муус тиэйбиттэрин би-линнит. Онуоха даҕаны «уорарын билбэккэ тиэ-йиспитим» диэн буруйу барытын куомуннаабар туһэрбит. Оттон Гаврил Попов көрдөрүүтэ атын. Федоров эрдэттэн били-биэ уоруута ыттыс-пыт. Бэһылыгынан По-пов буолбут.

Попов быһаарыытыгар «Мин дьон муһун муу-һа суох буолан тиэйбит-тим» диэн суруйар. От-тотугар ыҥаҕа суох буол-лаҕына дьон сүөһүтүн уоруу, маһа суох буол-лаҕына дьон маһын ыамыһа дуу диэн саҥа уоскуур. Быһата, киһи эрэнтэ суох иһитэ эбит.

Уорбут муустаргыттан ағарын эмиэ «Якутагро-промстрой» МПМК-гар үлэлиир И. И. Чичигина-ровка бэрсибиттэр, «Наа-далаах киһибит» диэтэх-тэрэ.

«Киһиэхэ куһаҕаны оҥоруума, бэйэҕэр кэлиэ» диллэр норуокка. Дьэ, ыырдьык, уорбут муус-тара Федоров аймах-ҕын муһа буолан хаалбыт. Холуобуһай бу-руйу оҥоруутга аймаҕа кыттыгастааҕын билээт, ирдэйээччи Толстоухов дьыаланы тохтотор туһу-гар сүүрбүт-көппүт. 20 саастаах элик бэрдич «оҕо, саҥа атаҕар турар үлэлээн эрэр» энин диэн ньирэмситэ, аһынарга са-таабыт, аһа баран, ира-ватын былдьаабыттара тар көрдөспүт. Оттон уоруйахтар кимнээхтэрэ биллэр диэри милиция-ҕа сотору-сотору тастай дакаачы, күһигэ хас-тыы да төгүл телефон-наачы, уоруйахтартан дьону араагачылааһыҥ, иги турумут киһи киһи этэ дии.

Уоруйахтары аһыннач-чы киһи эрэ буолбатах. Райпотребсоюз биэр-бит характеристиката уу тастыбатынан суруллубут. Дьиҥэр, Федоров бу та-рилтаэ быйыл муус ус-тартан үлэлиир. Бу кэм иһигэр уоруу курдук бу-руй Федоровка дьиҥнээх характеристикатан буо-луох курдук.

Федоровтаах Попов дьайыылара РСФСР УК 144 ыст. 2 чааһыгар сөп түбэһэр. Ол аата иһин-лэр эрдэттэн сүбэлэһэн киһи малын уоруута бу-руйданаллар. Дьыалалара табаарыстыы суут кө-рүүтүгэр бэриллиннэ.

Л. ВАСИЛЬЕВА.

● *Спорт* ● *Спорт* ● *Спорт* ●

Оройуоҥҥа бастыыр иһин

Оскуолалар комплекс-най спартакиадаларын ба-лаһыанньатыгар сөп тү-бэһиннэрэн оҕолор баскет-болга оройуоҥҥа бастыыр иһин күрэхтэһиилэрэ Ки-лэҥки бөһүөлэгэр ыыты-лынна. Быйыл бу күрэх-тэһии сүрүн уратытынан оскуолалар совхозтарынан уонна олорор сирдэринэн түмсэн сүүмэрдээммит ха-маандалары туруорууллара буолла. Бу иннинэ ыытыл-лыбыт күһүҥҥү кросс уонна «Саҥа олох» ха-һыат бириистэр эстафе-та, саахымат, дуобат, ос-туол тенниһин күрэхтэ-һиилэрэ эмиэ итинник сис-темэнэн ыытыллыбыттара.

Баскетболга 8 хамаан-да кытынна. Икки күн-нээх күрэхтэһиин түмүгү-нэн уолаттарга Чурапчы орто оскуолатын хамаан-дата эрэллээхтик бастаа-та, иккиһи «Мугудай» совхоз, үсүһү Эрилик Эристиин аатынан совхоз оскуолаларын хамаандала-ра буоллулар. Оттон кыр-гыттарга эмиэ Чурапчы орто оскуолатын хамаан-дата кыайыылааҕынан буолла, иккиһэ Чурапчы спортивнай оскуолата, үһүскэ Эрилик Эристиин аатынан совхоз оскуола-ларын хамаандата таҕыс-тылар.

Кыайыылаахтарга ку-боктар, дипломнар, бириис-тэр туттарылынныллар. Олохтоох оскуола анал-лаах бириһиинэ Сахая Пинигина, Настя Платоно-ва (Чурапчы орто оскуо-лата), Варя Герасимова (спортивнай оскуола), Са-ша Попов, Дима Наумов (Чурапчы орто оскуолата), Кеша Коротких (Мугудай), Коля Кузьмин (Хатылы) уо. д. а. наҕараадаланны-лар.

Бииргиллээн үчүгэй техникалаах, сии хам-сыыр оҕолор баар курдук-тарын иһин, ооньооһун уопсай таһыма олох намы-һах, уолаттарга үгүстэр чурапчылартан тэйиччи тураллар. Оттон кыргыт-тарга ооньооһун таһыма өссө куһаҕан. Онон оскуо-лалар физкультураҕа учууталлара спорт бу кө-рүҥэр техническэй, так-тическай өртүгэн үлэни күүһүрдэллэрэ наада. Үө-рэх дьылын иккис аҥары-тар волейболга күрэхтэ-һии ыытыллыахтаах. Онон бэлэмэ эрдэттэн күүскэ ыытыахха. Спорт хаһаайк баҕарар көрүүгэр оройуон оскуолаларыгар утумнаах дьарыктаныыны, эрчил-лиини ыытыах тустаахпыт, болҕомтону онуоха туһаа-йыахха.

Субу күннэргэ оҕолорго спорт сэттэ көрүҥэр ыал-лыы Таатта оройуонун кытта дуогабары түһэрис-тибит. Онно волейбол эмиэ киирэр. Оройуон оҕолорун хамаандата күүстээх буо-ларын наадатыгар ыытар күрэхтэһиилэрбит таһым-нара үрдүүрүгэр сүрүн болҕомтобутун уураабыт.

В. ДЬЯКОНОВ,
районо инспектора.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв. ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, ...—21-265, общий—21-695.

«САНГА ОЛОХ» — орган Чурапчинского райкома компартии РСФСР и районного Совета народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4308.

Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв.

ЗАКАЗ № 154.